

УДК 657

Бережна Ю.С. , асистент

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В КРАЇНАХ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статті розглянуті сутність та передумови виникнення концепції «зеленої економіки», проаналізовано особливості її впровадження в країнах Східного партнерства.

Ключові слова: зелена економіка, сталий розвиток, Східне партнерство, євроінтеграція.

Berezhna Yu.

GREEN ECONOMY IN THE EASTERN PARTNERSHIP COUNTRIES

The paper is consider the essence and background of the "green economy" concept, the features of its implementation in the countries of the Eastern Partnership were analized.

Keywords: green economy, sustainable development, Eastern partnership, EU integration.

Бережная Ю.С.

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА В СТРАНАХ ВОСТОЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статье рассмотрена сущность и предпосылки возникновения концепции «зеленой экономики», проанализированы особенности ее внедрения в странах Восточного партнерства

Ключевые слова: зеленая экономика, устойчивое развитие, Восточное партнерство, евроинтеграция.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні наукові кола світу намагаються вирішити глобальні проблеми, які стали наслідком необмеженого використанні природних ресурсів, пропонуючи новий, зелений підхід до економічного зростання. Для України питання впровадження зеленої економіки є актуальним в умовах євроінтеграції та посилення конкурентоздатності виробництва.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення

Бережна Ю.С.

проблеми. Дослідженнями теоретичних та практичних аспектів концепції зеленої економіки займалися такі науковці як М. Борушак, Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, П.В. Жук, В.С. Семенов, Д.М. Стеченко, В.Є. Реутов, С.К. Харічков та ін. Серед міжнародних інституцій, що задіяні у процес розробки та впровадження концепції зеленої економіки, зокрема, у країнах Східного партнерства, можна виділити Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ІФОАМ (Міжнародна федерація рухів органічного сільського господарства), Генеральний директорат Європейської комісії з питань довкілля та ін.

Цілі статті. Метою наукового дослідження є аналіз сутності, передумов виникнення та особливостей реалізації концепції зеленої економіки в країнах Східного партнерства та України зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. За прогнозами експертів вже через 40 років населення планети зросте приблизно на 30% до 9 млрд чол. у 2050 році порівняно з сьогоднішніми 6,7 млрд чол., причому 98% населення землі буде жити в країнах, що розвиваються, та нових незалежних державах. Населення міст подвоїться, зросте питома вага середнього класу. Щоб забезпечити зростаюче населення планети продуктами харчування та енергією, необхідне підвищення продуктивності у сільському господарстві в середньому на 2% на рік. Сьогодні ж сільськогосподарський сектор за традиційних технологій обробітку землі споживає понад 70% світових ресурсів питної води та є відповідальним за 13% світового обсягу викидів парникових газів [1].

Вищезазначені факти спонукали наукові кола різних країн світу та міжнародні організації, такі як Римський клуб, Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (Люксембург, Австрія), Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень та інші, до розробки нового підходу до подолання зазначених глобальних проблем, який отримав назву — концепція сталого розвитку (sustainable development), який розуміється як: «...такий розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [2].

Подальша розробка концепції сталого розвитку призвела до обґрунтування Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) у 2008 році Глобального зеленого нового курсу (ГЗНК), спрямованого на сприяння оздоровленню фінансової системи, подолання рецесії в економіці, переведення після кризового розвитку на шлях екологічно чистого і стабільного розвитку, збільшення

кількості робочих місць [3].

Враховуючи, що сьогодні концепція зеленої економіки знаходиться в процесі розробки та адаптації до умов міжнародного економічного розвитку, термін «зелена економіка» не має однозначного визначення. Проте можна виділити визначення, що максимально відображають сутність та різноплановість концепції, зокрема:

«Зелена» економіка - це економіка, яка підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість і при цьому істотно знижує ризики для навколишнього середовища і її збіднення (ЮНЕП);

«Зелене» зростання - це політичний фокус, який спирається на екологічно сталий економічний прогрес в цілях стимулювання низько-вуглецевого і відкритого для всіх соціальних верств розвитку (Економічна і соціальна комісія Організації Об'єднаних Націй для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО));

«Зелене» зростання означає засоби стимулювання економічного зростання та розвитку, забезпечуючи при цьому те, що природні активи продовжують надавати ресурси та екологічні послуги, від яких залежить наше благополуччя. Для цього воно має служити каталізатором інвестицій та інновацій, які будуть покладені в основу сталого зростання та призведуть до виникнення нових економічних можливостей (ОЕСР) [5].

Розвиваючи положення Глобального зеленого нового курсу, ЮНЕП присвятив свою нову доповідь 2011 року «Назустріч «зеленій економіці»: шлях до сталого розвитку та викоріненню бідності» аргументації на користь інвестування 2% світового ВВП (сьогодні, в середньому, 1,3 трлн дол. в рік) в «озеленення» десяти найважливіших секторів економіки з метою істотної зміни характеру розвитку та спрямування потоків державних і приватних інвестицій на ефективне використання ресурсів та зменшення викидів парникових газів. Таке інвестування має забезпечити поступовий перехід від кількісного зростання економіки до якісного з урахуванням довгострокових перспектив використання ресурсів. Десять ключових секторів включають сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетику, рибальство, лісництво, промисловість, туризм, транспорт, утилізацію та перероблення відходів, управління водними ресурсами [1].

З урахуванням вищезазначеного, можна зробити висновок, що практична реалізація концепції зеленої економіки передбачає: наявність ефективно діючого законодавства в десяти ключових секторах економіки; необхідність збільшення інвестицій в «зелену»

інфраструктуру; впровадження аспектів сталого виробництва і споживання; підтримку досліджень та інновацій; розробку та поширення екологічно чистих технологій [5].

Сьогодні уряди багатьох розвинутих країн вже мають окремі стратегії зеленого зростання економіки, що містять основні цілі, завдання та конкретні інструменти реалізації.

Практично всі країни ЄС розробили нові «зелені» заходи у сфері енергетики, розвитку громадського транспорту та інфраструктури, будівництва екоміст, а також розробки систем утилізації автомобілів. Екологічний сектор економіки ЄС складає близько 300 млрд євро на рік (2,5% ВВП). 25% всіх інвестицій ЄС направлені на розвиток «зелених» технологій. Стратегія ЄС до 2020 року передбачає інтеграцію елементів «зеленої» економіки в стратегії по економіці і зайнятості.

Окремо слід розглянути процес впровадження зеленого курсу в країнах Східного партнерства, до яких відноситься Україна.

Східне партнерство (СП) являє собою продовження існуючої Європейської Політики Сусідства (ЄПС) і передбачає зміцнення зв'язків ЄС зі східними країнами-сусідами. До СП входять 6 країн-сусідів Східної Європи - Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна. В рамках співробітництва з ЄС за напрямком євроінтеграції питання впровадження зеленого курсу є вирішальним для перетворень екологічної політики та законодавства загалом.

Генеральний директорат Європейської комісії з питань довкілля підтримує країни Східного партнерства в таких сферах як: технічний розвиток, впровадження еко-інновацій; обмін найкращими практиками; інтеграція «зеленої» складової в системи державних закупівель товарів та послуг; підвищення обізнаності громадян.

В звіті Європейської комісії «Можливості та шляхи стимулювання зеленої економіки в країнах Східного партнерства» були визначені наступні перспективи для зеленого курсу в регіоні Східного партнерства: можливість для підвищення енергоефективності будівель; зростання секторів органічного сільського господарства та харчової промисловості, транспорту та екотуризму існує в кожній країні регіону. Озеленення промислового сектора (особливо виробництво) цілком реальне в Азербайджані, Білорусі, Україні та Вірменії. Можливості в області сталого ведення лісового господарства та деревообробної промисловості (наприклад, будівельні матеріали) існують у Білорусі, Грузії та Україні.

В звіті підкреслено, що зелена економіка в країнах Східного

партнерства буде ефективно впроваджуватися за умов гармонізації правових систем згідно стандартів ЄС та цілеспрямованої внутрішньої координації відповідних державних структур [6].

Незважаючи на очевидність зміни сучасної економічної моделі виробництва та споживання, країни, що розвиваються, пов'язують перехід до зеленої економіки з численними проблемами. Основним застереженням вважається створення нових торгових бар'єрів і, як наслідок, зниження конкурентоспроможності товарів [1]. Особливо це стосується таких країн як Україна та Білорусія, де економіка є переважно індустріальною і дозволяє країнам уникати проблем з обмеженими ресурсами до певного часу.

Однак, слід зауважити, що використовуючи механізми фінансування та координацію з боку ЄС, країни Східного партнерства мають чималі можливості для поступової імплементації зелених технологій у різні галузі економіки, що однозначно підвищить конкурентоздатність галузей економіки в міжнародному вимірі та поліпшить процес євроінтеграції.

Що стосується питання переходу України на засади зеленої економіки, головними та беззаперечними фактами тут можуть стати наступні дані: сьогодні Україна займає 87 місце серед країн світу за Індексом якості навколишнього середовища. На території країни знаходиться 1,2 млн тонн відходів, із яких близько 75% належить до 3 класу небезпеки. За рівнем раціонального використання водних ресурсів Україна знаходиться на 95 місці серед 122 країн світу, відповідно до звіту ЮНЕСКО. Рівень техногенного навантаження в цілому по країні в 4-5 разів перевищує аналогічні показники інших країн [8].

Впровадження принципів та окремих складових зеленої економіки в Україні передбачено низкою законодавчих актів та національних програмних документів економічної і соціальної політики. Головним чином вони стосуються реалізації політики енергоефективності та природоохоронної політики [1].

Міжнародні експерти зазначають, що початковим шляхом для впровадження зеленої економіки в Україні є розвиток сільськогосподарського сектору, зокрема його трансформація у органічне сільське господарство. Для цього Україна має всі передумови: великі площі чорноземів, низький рівень використання пестицидів та хімічних добрив, суттєву долю малих сільськогосподарських виробників та доступність робочої сили, експортний потенціал для країн Західної Європи. Однак, поряд з цим

слід вирішити низку проблемних питань, серед яких головними є: відсутність законодавчої бази, нерозвинута інфраструктура внутрішнього ринку та низька мотивація сільськогосподарських виробників для переходу на органічне сільське господарство.

Висновки. Як висновок, можна зауважити, що зелена економіка є одним з шляхів подолання глобальних проблем людства. Безсумнівно, концепція та механізм її реалізації потребують доопрацювання відповідно до умов тієї чи іншої країни, зокрема, що стосується внутрішнього розподілу фінансування зелених технологій, державних програм підтримки та зелених інвестицій. За даними Форуму соціального інвестування США приблизно 11% прибутків великі корпорації витрачають на стале інвестування, в Європі ця цифра становить приблизно 17%. Сьогодні більшість грантів міжнародних організацій даються на досить жорстких умовах щодо захисту навколишнього середовища, що посилює зацікавленість бізнесменів у розвитку «зелених» технологій [1]. Окремим питанням, що також потребує дослідження, є система зеленого оподаткування в країнах Східного партнерства – саме цей напрямок активно розробляється в даний час інституціями ЄС і в подальшому може бути прикладом/орієнтиром і для України.

Слід розуміти, що в процесі євроінтеграції країн Східного партнерства, питання впровадження зеленої економіки є лише частиною загального курсу, проте воно може відіграти вагомий роль у підвищенні стандартів виробництва і споживання та в подальшому - позиціонувати країну як більш конкурентоздатну у міжнародному вимірі.

1. Стан і перспективи розвитку зеленої економіки та зеленого бізнесу в Україні. Аналітична доповідь. - Електронний ресурс. - Режим доступу: http://www.cci.donbass.com/images/stories/file/Static/ecology/Otchet_zelenyj_biz.doc
2. Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию. Режим доступу: www.unep.org/RU_FactSheet_1_Environment_for_Development-Web.pdf
3. Видение – 2050. Новая повестка дня для бизнеса. 2010. – Электронный ресурс. – Режим доступа: www.wbcsd.org/web/vision2050.htm.
4. UNEP (2010). The Green Economy Initiative. Электронный ресурс. - Режим доступу: <http://www.unep.org/greenconomy/>, accessed 2010-07-06
5. «Зеленая» экономика. - Электронный ресурс. – Режим доступа: http://minpriroda.by/ru/actual/new_url_2095511547
6. Opportunities and options for promoting a green economy in the Eastern Partnership Countries. Электронный ресурс. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/report_green_economy_en.pdf
7. ЕС предусмотрел 22 млн евро на реформу транспорта в восточных странах-соседах.

- Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://economics.unian.net/rus/detail/135725>
- 8. ECOSMART: Україні потрібна концепція зеленої економіки. - Електронний ресурс.
 - Режим доступу: <http://ecoclubua.com/2012/05/ecosmart-ukrajini-potribna-kontseptsiya-zelenoji-ekonomiky>